

Lærervejledning 4.-6. klasse

På cykel gennem kvindehistorien

Introduktion:

Hvad er På cykel gennem kvindehistorien?

På cykel gennem kvindehistorien er et undervisningsforløb til 4.-6. klasse med fokus på fem af Svendborgs særlige kvindeskæbner fra perioden 1865-1920. Undervisningsforløbet er udviklet af Svendborg Museum og Trafik i Børnehøjde i samarbejde med 10 skoleklasser fra Svendborg Kommune samt deres lærere. Undervisningsmaterialet er støttet af Slots- og Kulturarvsstyrelsen.

På cykel gennem kvindehistorien er et undervisningsforløb, der indeholder fem historiske stop omkring centrum af Svendborg. Det foregår sådan, at I cykler fra stop til stop. På den måde kan I nå rundt til flere stop, samtidig med at eleverne øver sig på at cykle i byen. Derudover får eleverne en bevægelsespause mellem de faglige stop.

Undervisningsmaterialet består af:

- En lærervejledning.
- Historisk baggrundsviden om de fem kvinder samt information om Kvinders rettigheder fra 1850-1920.
- Fotos af kvinderne.
- Forslag til opgaver som I kan lave før og efter turen.

Du finder historisk viden om de fem kvinder samt information om kvinders rettigheder fra 1850-1920 i 'Historisk baggrundsviden'.

Ideer til opgaver samt fotos finder du i 'Opgaver til før og efter turen. 4.-6. klasse'.

De fem stop er:

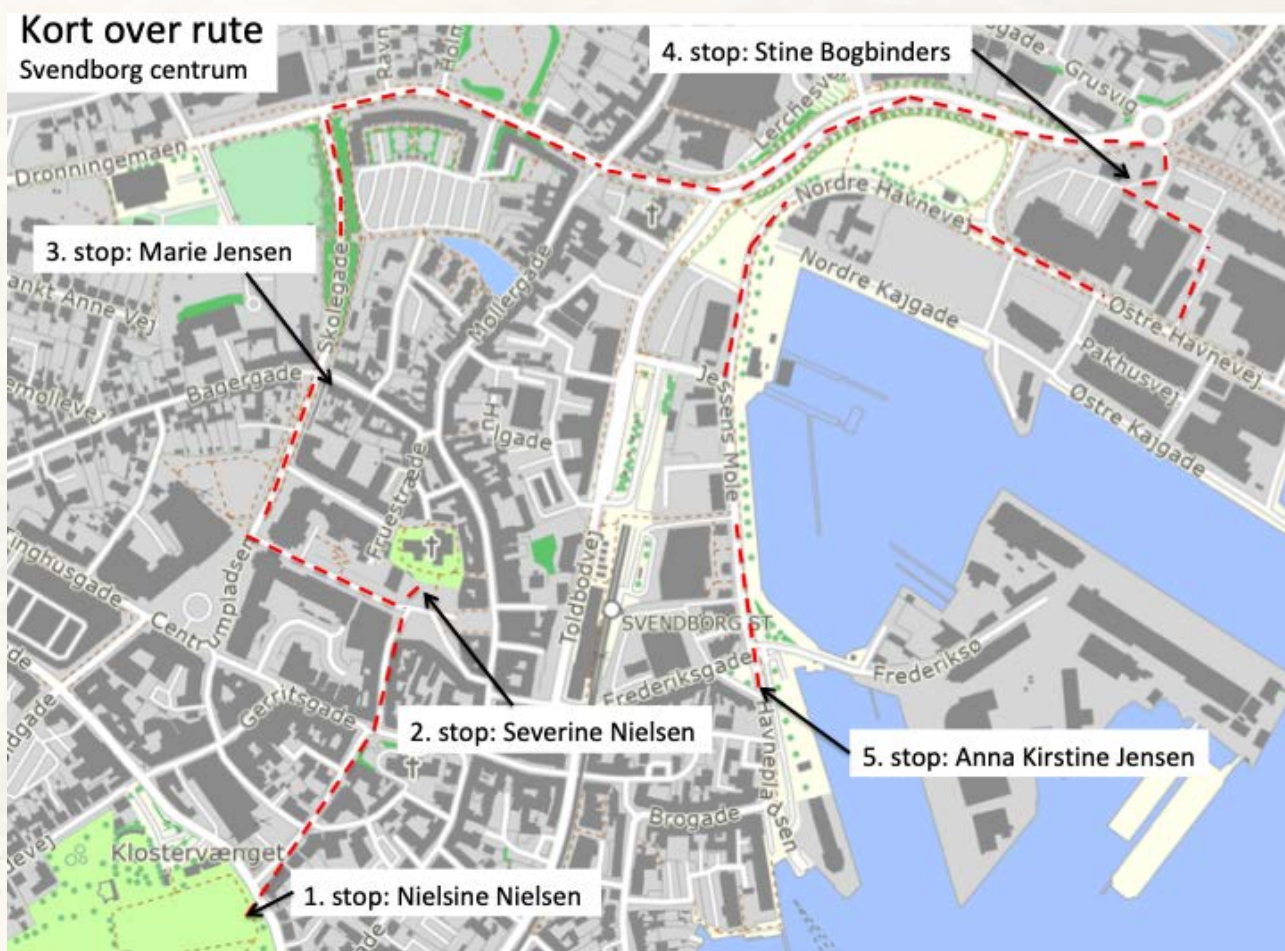
1. Assistens Kirkegård, indgangen ved Valdemarsgade/ Sankt Nicolai Gade
2. Torvet
3. Bagergade 17
4. Nyborgvej 4
5. Frederiksgade 1, på hjørnet af Frederiksgade og Havnegade

I denne lærervejledning får du inspiration til, hvordan du kan strukturere undervisningen ved hvert af de fem stop.

God fornøjelse

Svendborg Museum og Trafik i Børnehøjde

Ved de fem stop anbefaler vi, at eleverne stiller cyklerne lidt væk fra fortællestoppet. Elever har nemmere ved at lytte efter, hvis de ikke står med deres cykler.

Undervisningsforløbets overordnede mål

Eleverne opnår viden om:

- Kvinders rettigheder og rolle i samfundet i perioden 1865 – 1920 herunder kvinders stemmeret og uddannelsesmuligheder.
- Fem særlige kvindeskæbner fra Svendborg, der repræsenterer et udsnit af kvindeliv i perioden fra samfundets top til bund.
- Kvinders rettigheder i nutid ved at perspektivere de fem kvindeskæbner.

1. STOP – ASSISTENS KIRKEGÅRD

Turen starter på Assistens Kirkegård.

Cyklerne kan parkeres i parkeringspladserne længst mod kirkekontoret til højre ved indgangen (Rød bygning).

Introduktion til forløbet

Dette undervisningsforløb fokuserer på kvindeskæbner i Svendborg i årene 1865 – 1920.

Du kan introducere forløbet til eleverne med følgende overordnede punkter:

- I skal møde fem usædvanlige kvindeskæbner fra Svendborg.
- Kvinderne levede i Svendborg i perioden fra 1850 – 1925.
- Der er fem stop på ruten.
- Vi skal cykle fra stop til stop.
- I skal opleve Svendborgs historie med egne øjne.

Hvorfor starter forløbet på en kirkegård?

På en kirkegård kan man lære meget om en bys historie ved at kigge på gravstenene. Her kan man læse, hvilket arbejde de afdøde har haft, hvem de har været gift med, og hvor længe de levede.

Hvis vi kigger på gravstenene på kirkegårdens ældre del, står der ofte, hvad manden har beskæftiget sig med, f.eks. læge, vinhandler eller skomager, mens kvinden ofte står nævnt som hustru til manden eller blot nævnes ved navn.

Hvis vi kigger på gravstenene på Assistens Kirkegård, kan man få den oplevelse, at kvindens funktion i samfundet udelukkende var at være hustru og mor.

Sådan var det også i mange tilfælde på denne tid. Men det er vigtigt, at I ved, at det ikke gjaldt for alle kvinder i Svendborg.

OPGAVE:

Inden du fortæller mere, skal eleverne gå rundt på kirkegårdens ældre del. Den ældre del ligger langs med Valdemarsgade. Bed eleverne om at kigge på gravstenene.

Spørgsmål til eleverne:

Hvad kan I finde ud af om mændene ud fra gravstenene? – erhverv, hvor gamle blev de m.m.
Hvad kan I finde ud af om kvinderne ud fra gravstenene? – erhverv, hvor gamle blev de m.m.

Der står mest om mændene på gravstenene.

Tag herefter en snak med eleverne om, hvorfor der står mest om mændene fra denne tid.

KVINDER I DANMARK

Stemmeret

Det er vigtigt, at eleverne ved, at kvinder i Danmark først fik stemmeret i den sidste del af perioden, som dette forløb fokuserer på.

Du kan derfor introducere eleverne til følgende:

- Kvinder i Danmark havde ikke stemmeret på denne tid.
- Kvinder fik først stemmeret til Folketinget i 1915.
- I 1908 fik kvinder stemmeret ved kommunalvalg.
- I 1915 sikrede en grundlovsændring den lige og almindelige valgret. Valgretten blev udvidet, så også kvinder og tjenestefolk uden egen husstand fik valgret.
- Tidligere havde det kun været mænd fra samfundets øverste lag, der havde lov til at stemme. De udgjorde 15 % af befolkningen.

Spørgsmål, der kan engagere eleverne:

- Hvad er forskellen på et kommunalvalg og et folketingsvalg?
- Hvem kan i dag stemme til kommunal- og folketingsvalg i Danmark?
- Hvad hedder borgmesteren i Svendborg?
- Hvad hedder statsministeren i Danmark?

FÆLLES OPGAVER:

Tydeliggør hvordan det er, når det kun er 15 % af en gruppe, der må beslutte ting.

- Udpeg 15 % af klassens elever. (Udvælg evt. kun drenge).
- Bed 15 % af eleverne om at træde frem (Lidt mindre end hver femte elev).
- Spørg klassen: 'Hvad gør I i klassen, når I skal beslutte noget?'
- Spørg klassen: 'Hvad har I sidst besluttet?'
- Spørg klassen: 'Hvad ville I sige til, hvis det kun var 15 % af klassen, der måtte (be)stemme?'

NIELSINE NIELSEN

Danmarks første, kvindelige læge

NIELSINE NIELSEN (1850-1916)

Danmarks første, kvindelige læge

Læringsmål

- Kvinders uddannelses- og arbejdsmuligheder i Danmark i 1860'erne – 1870'erne
- Kvinders stemmeret
- Kvindeskæbne: Nielsine Nielsen - Danmarks første, kvindelige læge er fra Svendborg

NIELSINE NIELSENS LIV – kort fortalt:

- Nielsine Nielsen bliver født i Svendborg i 1850.
- Nielsine er utilfreds med, at piger og kvinder ikke går særlig meget i skole.
- Nielsine uddanner sig til lærerinde. Lærerinde var et af de eneste uddannelsesmuligheder kvinder havde i 1860'erne og 1870'erne.
- I 1873 læser Nielsine i avisen, at kvinder i USA kan uddanne sig til læge.
- I 1874 begynder Nielsine at læse privat til studentereksamen.
- I 1877 tager Nielsine (og Marie Gleerup) som de første kvinder i Danmark studentereksamen.
- I 1885 bliver Nielsine færdig som læge og er nu Danmarks første, kvindelige læge.
- I 1889 åbner Nielsine en klinik, hvor hun er praktiserende læge.

Læs mere om Nielsine Nielsen i 'Historisk baggrundsviden' afsnit 1.

HISTORIEFAGLIGE POINTER VED DETTE STOP

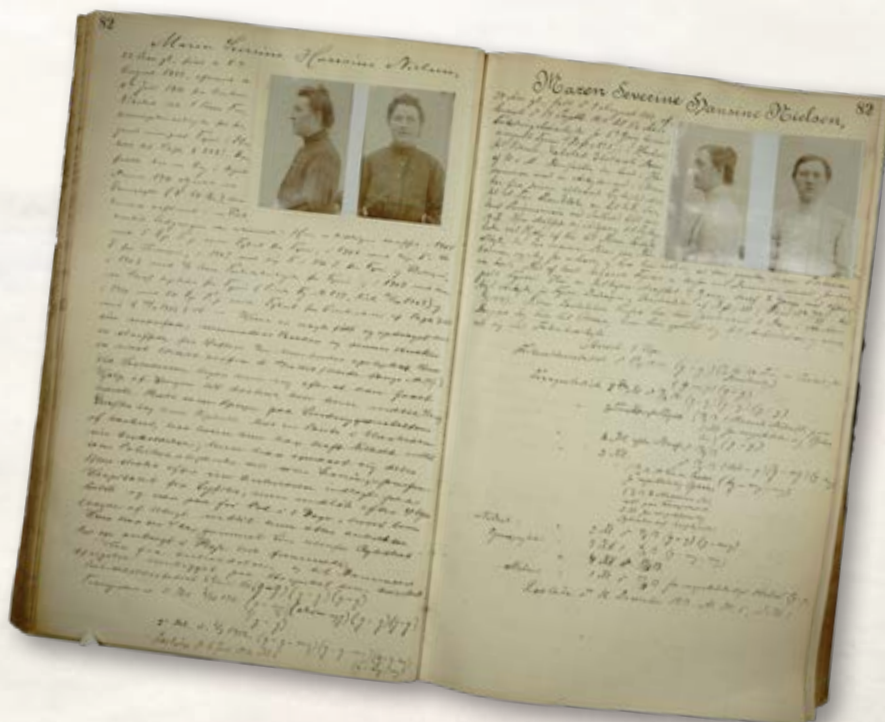
- 1859 – Kvinder får ret til at tage lærerindeeksamen.
- 1875 – kvinder får ret til at læse på universitet.
- 1908 – kvinder får stemmeret til kommunalvalg.
- 1915 – kvinder får stemmeret til Rigsdagen (Folketinget).

SEVERINE NIELSEN

(1888 - ukendt)

Tjenestepige, tyv og letlevende

Severine Nielsen, 1908

2. STOP – TORVET – SEVERINE NIELSEN

Torvet er udgangspunkt for det 2. stop, da Severine var en del af Svendborgs værtshusmiljø, bl.a. på de værtshuse, der lå på Torvet.

Cyklerne kan parkeres oppe ved trappen.
Lad eleverne sidde på trappen, imens du fortæller.

Læringsmål

- Kvindeliv i samfundets bund – et eksempel på et liv som tjenestepige.
- Kvindeskæbne: Severine Nielsen – tjenestepige, tyv og letlevende.

Start med at vise eleverne de to fotos af Severine og spørg dem, hvorfor de tror, at hendes fotos ser ud på denne måde. (Det er fordi, de er taget i fængslet).

SEVERINE NIELSENS LIV – kort fortalt:

- Severine bliver født i 1888 i Faaborg.
- Moren er ugift. Forældrene når ikke at gifte sig, da faderen dør, da Severine er 1 ½ år.
- Severine vokser op hos sine bedsteforældre i Faaborg.
- I 1902 flytter Severine som 14 årig til Svendborg.
- I 1904 arbejder Severine hos en familie i Svendborg. Her stjæler Severine et par støvler hos en skomager i Møllergade, det får fatale konsekvenser for hende.
- Herefter bliver Severine ved med at stjæle og bedrage folk.
- Severine kommer i fængsel flere gange – bl.a. i Arresten i Svendborg og i Christianshavns Kvindefængsel.
- Vi ved ikke, hvordan Severines liv ender.

Læs mere om Severine i 'Historisk baggrundsviden' afsnit 2.

HISTORIEFAGLIGE POINTER VED DETTE STOP

- Det var ikke velset at få et barn uden for ægteskabet.
- Børn født uden for ægteskabet blev kaldt for uægte børn.
- 1908 – Enker, fraskilte og nygifte kvinder fik ret til forældremyndighed over egne børn.

PAROPGAVE

Lad eleverne tale sammen to og to, inden I taler om det i plenum.

- Hvorfor tror I, at det går så galt for Severine?
- Hvad tror I, der kunne have reddet hende?
- Hvorfor tror I, at vi ikke kan finde mere om Severines liv. Hvad tror I, der skete hende i sit videre liv?

MARIE JENSEN 1859-1925

- Enkefrue og selvstændig erhvervsdrivende

Der findes ingen fotos af Marie Jensen.
Her ses hendes mand Sophus Jensen.

3. STOP – BAGERGÅDE – MARIE JENSEN

Adressen Bagergade 19, er udgangspunktet for det 3. stop.

Eleverne skal forestille sig, at der har været et hus ved siden af Bagergade 17.

Denne adresse hed Bagergade 19. Det var på denne adresse, at Marie Jensen boede sammen med sin familie; sin mand Sophus Jensen og deres tre døtre.

Det var også på denne adresse, at hun senere hen havde egen virksomhed.

Stil cyklerne for enden af Bagergade 22 (Sort og hvidt bindingsværkshus).
Lad eleverne stå foran huset og bed dem kigge over på den modsatte side af Bagergade.

Læringsmål

- Kvinders forudsætninger for at klare sig uden en mand og muligheder på arbejdsmarkedet i slutningen af 1800-tallet.
- Kvindeskæbne: Marie Jensen – skipperenke, dygtig erhvervsdrivende og enlig mor.

MARIE JENSENS LIV – kort fortalt:

- Marie Jensen bliver født på øerne, Hirsholmene, ved Frederikshavn i 1856.
- Marie var gift med Sophus Jensen, som var skibsfører på skonnerten 'Anna Kirstine', som tilhørte rederiet Niels Jensen og Co. i Svendborg.
- D. 23. december 1894 er 'Anna Kirstine' ude i en voldsom storm i Nordsøen. Sophus og to andre fra besætningen falder over bord.
- Man går ud fra, at Sophus er druknet.
- Marie skal nu forsørge sine tre børn.

Stil herefter følgende refleksionsopgave til eleverne, inden du fortæller mere:

OPGAVE

- Hvordan tror I, at en kvinde kunne klare sig i 1895, hvis hendes mand døde?
- Hvilket arbejde kunne en kvinde have på dette tidspunkt?
- Hvor tror I, at børnene skulle være, når moren skulle arbejde, og faren var død?
- Hvad sker der i dag, hvis en kvinde mister sin mand?

Fortsæt herefter fortællingen om Marie:

- Marie går i lære i 'Fransk vask og strygning'.
- I 1895 åbner Marie 'Fransk vask og strygning i Bagergade'
- I 1913, hvor Marie er 57 år, bliver hun gift med en Jens Andersen, en pensioneret overlærer.
- Først måtte Marie dog blive skilt- det var dog ikke velset i datidens Danmark.

Læs mere om Marie i 'Historisk baggrundsviden' afsnit 3.

HISTORIEFAGLIGE POINTER VED DETTE STOP

- Det var ikke velset at blive skilt omkring år 1900
- Enkefruer måtte i særlige tilfælde søge om skilsmisse, inden de kunne gifte sig igen. Særligt hvis manden var forsvundet i bølgerne, og liget ikke var fundet.

ANE KIRSTINE RASMUSSEN (STINE) (1866-1941)

Tyv, slagterimedarbejder og husbestyrerinde

4. STOP - NYBORGVEJ 4, Svendborg Andels-Svineslagteri ANE KIRSTINE RASMUSSEN

Den røde murstensbygning på Nyborgvej 4 er udgangspunktet for 4. stop.
Bygningen var administrationsbygning på Svendborg Svineslagteri fra 1891 – 1983.
Stine arbejdede på slagteriet i 1892.

Stil cyklerne op ad den røde murstensbygning.
Lad eleverne stå foran huset, lidt væk fra cyklerne, når I går i gang.

Læringsmål

- Kvinder og mænds ulige løn og forudsætninger for at forsørge en familie.
- Kvinders mulighed for at komme på ret køl igen.

Start med at vise eleverne fotoet af Svineslagteriet.

ANE KIRSTINE (STINE) RASMUSSENS LIV – kort fortalt:

- Stine bliver født i Svendborg i 1866.
- Allerede som 18 årig bliver hun sigtet og arresteret for tyveri og bedrageri.
- Som 24 årig føder Stine en datter, hun bliver ikke gift med barnets far.
- Stine skal både forsørge sin mor og sin datter.
- 1892 Stine får job på Svendborg Andels-Svineslagteri.
- Stine får 7 kr. om ugen i løn, mændene får 14 kr. om ugen i løn.
- Stine bliver lokket til at stjæle kød ved at sy store lommer i sit underskørt.
- Stine straffes med 18 måneders forbedringshusarbejde i Kvindefængslet på Christianshavn.
- I 1906 bor Stine på Thurø, hvor hun er blevet tjenestetyende for enkemanden Hans Andersen og hans to drenge.
- Stine forbliver husbestyrerinde for Hans resten af sit liv og ender sine dage i Faaborg.

Læs mere om Stine i 'Historisk baggrundsviden' afsnit 4.

HISTORIEFAGLIGE POINTER VED DETTE STOP

- I 1890'erne var der stor forskel på, hvad mænd og kvinder fik i løn.
- I 1892 fik en kvinde på Svendborgs Andels-svineslagteri 7 kr. om ugen i løn.
- I 1892 fik en mand på Svendborgs Andels-svineslagteri 14 kr. om ugen i løn, da han blev betragtet som familieforsørger.

SPØRGSMÅL TIL ELEVERNE

- Hvorfor tror I, at Stine stjal?
- Hvad tænker I om, at Stine fik 7 kr. om ugen, og mændene fik 14 kr. om ugen på slagteriet?
- Har vi ligeløn mellem kvinder og mænd i Danmark i dag?
- Hvor har vi ligeløn?
- Hvor har vi ikke ligeløn?

ANNA KIRSTINE JENSEN (1841 – 1910)

Husmoder, kulhandler og skibsreder

Anna Kirstine og sønnen Alfred

5. STOP – FREDERIKSGADE 1, Mæglergården ANNA KIRSTINE JENSEN

Mæglergården, på hjørnet af Frederiksgade og Havnepladsen er udgangspunktet for 5. stop. Bygningen er opført i 1906 af Anna Kirstine Jensen med henblik på, at hendes rederi skulle ligge der.

Stil cyklerne ved den firkantede flade midt på pladsen.

Bed eleverne om at komme hen til det store anker, så de har front mod 'Mæglergården'.

Læringsmål:

- Kvinders rettigheder på arbejdsmarkedet og i samfundet fra 1891 - 1906.
- Forventninger til familiens (dreng) børn.
- Drømmen om Amerika.

ANNA KIRSTINE JENSEN – kort fortalt:

- Anna Kirstine bliver født i Ærøskøbing i 1841.
- I 1869 gifter Anna Kirstine sig med mægler Niels Jensen.
- Anna Kirstine og Niels flytter til Svendborg efter brylluppet.
- Anna Kirstine føder i årene 1870 – 1881 seks børn, det er kun to af børnene, der overlever.
- 1873 Niels åbner sin egen mæglervirksomhed og kulhandel 'Niels Jensen og co'.
- 1891 Niels dør af en blodprop.
- Anna Kirstine overtager driften af virksomheden.
- Virksomheden vokser til den 4. største Skibsmæglervirksomhed i Svendborg.
- I 1906 bygger Anna Kirstine Mæglergården, hendes plan er, at sønnen Alfred skal være direktør.
- I 1906 fortæller Alfred, at han gerne vil til Amerika.
- Anna Kirstine overlader driften af virksomheden til andre og flytter til København, hvor hun dør i 1910.

Læs mere om Anna Kirstine i 'Historiske baggrundsviden' afsnit 5

HISTORIEFAGLIGE POINTER VED DETTE STOP

- Kvinder havde ikke stemmeret i 1892.
- Kvinder måtte ikke lede en generalforsamling.
- Kvinder kunne ikke blive medlem af Svendborgs foreninger for virksomhedsejere.
- Gifte kvinder kunne *ikke* drive en virksomhed, men enkefruer måtte gerne.
- Hvis en enkefrue blev gift igen, ville ejerskabet til virksomheden automatisk overgå til den nye mand.

SPØRGSMÅL TIL ELEVERNE

- Hvorfor tror I, at Anna Kirstine og Niels blev ved med at få børn, selv om mange af deres børn døde, inden de blev et år?
- Hvorfor tror I, at Alfred valgte at tage til Amerika?
- Hvordan tror I, at Anna Kirstine havde det, da Alfred rejste til Amerika?